

Podpora výuky předmětu prostřednictvím WebCT

ILONA SEMRÁDOVÁ

Abstrakt

V příspěvku jsou charakterizovány přístupy k výuce předmětů „Etika“, „Filosofický seminář“ a „Kapitoly z literatury a kultury německy mluvících zemí“ v bakalářském studiu na Fakultě informatiky a managementu. Jsou vymezeny cíle výuky povinného předmětu pro obor Management cestovního ruchu s rozšířenou jazykovou přípravou v německém jazyce a fakultativních předmětů pro zájemce ze všech oborů studia. Kurzy ve WebCT jsou určeny primárně k podpoře prezenční výuky. V zinním semestru akademického roku 2003/2004 se studenti zamýšleli nad možnostmi a limity využití těchto kurzů při svém studiu. Základní výsledky tohoto dílčího šetření znamenají, jak bude předestřeno, podněty pro další rozvíjení těchto kursů.

Na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové je využíván pro vytváření e-learningových kurzů systém WebCT, který je tvořen moduly syllabus, kalendář, obsah kursu (zde jsou zařazeny zejména studijní materiály a terminologický slovník) a pro komunikaci obsahuje moduly pošta, diskuse, chat a tabule. Součástí virtuálního studijního prostředí jsou rovněž nástroje k rozvíjení, upevňování a ověřování znalostí a dovedností, ať již úkoly, autotesty či testy.

Katedra aplikované lingvistiky na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové je garantem odborné jazykové výuky a podstatně se podílí na obsahu výuky oboru Management cestovního ruchu, konkrétně jde o předměty Kapitoly z literatury a kultury anglicky a německy mluvících zemí, Reálie, Překladařství, rovněž ovšem i předměty Etika, Obchodní a podnikatelská etika, Profesní etika a Filosofický seminář.

Kurzy, které jsem autorsky zpracovala a na něž se tento příspěvek zaměřuje, jsou primárně využívány k podpoře prezenční výuky, mohou se však výhledově využít v kombinované a distanční formě výuky. Pozornost budeme věnovat založení, fungování a inovacím v těchto kurzech:

- Kapitoly z literatury a kultury německy mluvících zemí (čtyřsemestrový kurz, využíván od akademického roku 2001/2002)
- Etika (jednosemestrový kurz, využíván od akademického roku 2001/2002)
- Filosofický seminář (dvousemestrový kurz, s jehož plným využíváním jsme začali v akademickém roce 2003/2004)¹⁾

Při přípravě kurzů byla vedle technologických dimenzí a možností virtuálního studijního prostředí respektována tato základní východiska:

1. Jsme přesvědčeni, že získávání pouze „instantního“, povrchního, rychle konzumovatelného a rychle zapomenutelného množství informací je problematické a trvalým nárůstem faktografických informací se stále více problematizuje.
2. Vzdělávání potřebuje orientovat se v diferencovaném světě, který nabízí nesčetné možnosti, ale zároveň potencuje neofobické tendence.
3. Sociokulturní změna je spjata se změnou paradigmatu, paradigma vědomí, které se vyprofilovalo v moderní filosofii, je vytěsňováno paradigmatickým komunikací. Nástroje komunikace, které máme v pedagogickém procesu k dispozici, jsou obohaceny o informační a komunikační technologie.

Adekvátní zařazování a zvládnutí ICT není záležitostí pouze didaktickou, ale i pedagogickou, psychologickou, axiologickou a etickou.²⁾

Cíle jsou formulovány z hlediska obsahu výuky, z hlediska studenta i z hlediska učitele, přičemž je sledován rozvoj kompetencí všech, kteří na procesu vzdělávání participují. Zdůraznila bych především kontextuálnost (provázanost prvků obsahu vzdělávání nejen mezi sebou navzájem), transdisciplinaritu a rozvoj transversálního přístupu, který chápu jako proces překračování a prolomování bariér a hranic mezi kulturami, disciplínami, lidmi. Rozvoj tohoto přístupu je spjat s posilováním mezipředmětových vztahů i mezi předměty, které jsou od sebe (někdy pouze zdánlivě) velmi odlehlé. Samo zapojování ICT do procesu výuky humanitních předmětů je projevem transversality.

Z hlediska učitele jsou cíle spjata s kontinuálním sebevzděláváním, s rozvojem komunikativních dovedností,

s osvojováním si nových metod, vytvářením vlastního kurikula, kurzů, pomůcek, skript, učebnic.

Sledujeme-li cíle, jichž by mělo být dosahováno při vysokoškolské výuce, pak se jedná o soustavu kompetencí, z nichž za nepominutelné lze považovat ty, jež jsou uvedeny v diagramu na další straně.

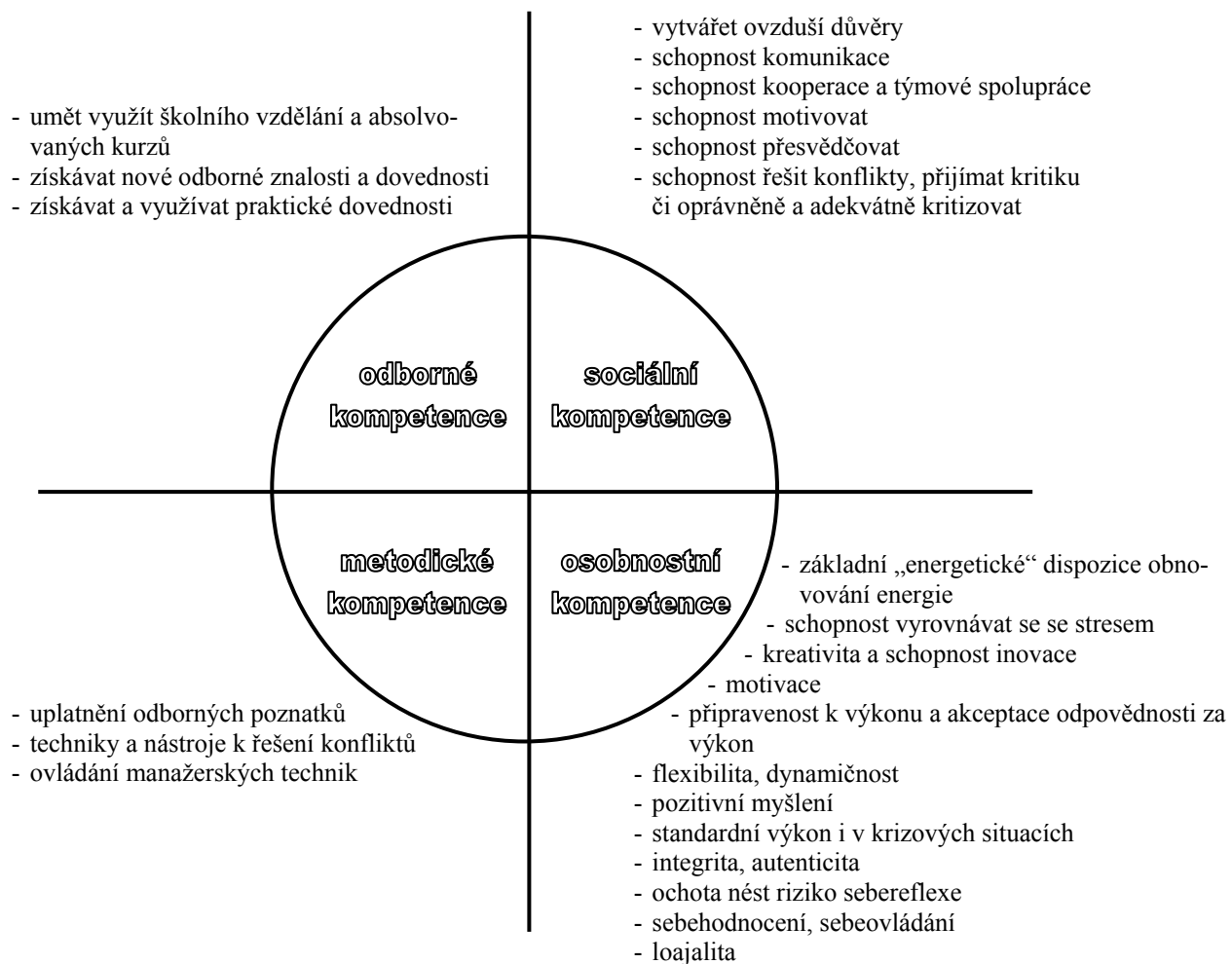
V konkretizované podobě nacházíme formulace cílů kurzů v jejich anotacích a v požadavcích k zápočtu.

Kapitoly z literatury a kultury německy mluvících zemí

V sylabu kurzu jsou uvedeny základní informace, cíle kurzu, požadavky na udělení zápočtu a úspěšné absolvování zkoušek, studijní literatura a možnosti kontaktu (osobního, telefonického i prostřednictvím e-mailu s vyučujícím).

Studenti se seznamují s nejdůležitějšími reprezentanty literatury, filosofie a kultury německy mluvících zemí, přičemž rozvíjejí slovní zásobu, komunikativní a prezentativní dovednosti. Výuka probíhá v německém jazyce.

K cílům kurzu patří poukázat na teoretický fundament přípravy průvodce; být podkladem pro navazující samostatnou práci studentů; pro potřeby studentů bakalářského studia cestovního ruchu s rozšířenou jazykovou přípravou poskytnout základní informace o nejvýznamnějších etapách a osobnostech duchovní kultury zejména v oblasti literatury a filosofie (může proto příslušné motivy pouze naznačit, nikoli probrat); různé podoby textů ukazují rozdílné možnosti obsahové přípravy na vlastní vystoupení průvodce cestovního ruchu a poukazují k různým zdrojům přípravy; vést k pochopení souvislosti kulturních idejí v Evropě; nahlédnout základní podoby vývoje německého jazyka; rozšířit aktivní i pasivní slovní zásobu, rozvíjet porozumění z kontextu; poskytnout přípravu k samostatné četbě složitějších odborných textů.



Vzhledem k tomu, že má student prokázat jak znalosti, tak i dovednosti, je zapotřebí, aby požadavky na udělení zápočtu byly dostatečně různorodé.

V prvním semestru:

- Dvě prezentace v trvání každá 5 minut, první téma: osobnost z německy mluvící země; druhé téma: architektonická památka, umělecké dílo, turistická atraktivita. Prezentace student přednáší s využitím audiovizuální techniky.
- V průběhu semestru student odevzdává shrnutí jednotlivých kapitol z učebního textu *Deutschsprachige Philosophie und Literatur* v němčině (nejméně tři shrnutí).
- V průběhu semestru odevzdává student překlady zadaných literárněvědních textů (nejméně tři překlady).
- V průběhu semestru student odevzdá jednu reflexi prezentací a jednu úvahu ke zvolenému tématu.
- V průběhu semestru studenti přečtou alespoň jednu knihu v německém jazyce a pohovoří o jejím autorovi a obsahu. Podklady odevzdají písemně.
- V závěru semestru píší studenti zápočtový test, který musí splnit minimálně na 60 %.

V druhém semestru:

- Studenti plní průběžné úkoly analogicky jako v prvním semestru. Rovněž přečtou minimálně jednu knihu v německém jazyce a o autorovi a knize budou schopni referovat. Podklady odevzdají písemně.
- Dvě prezentace, každá v trvání deseti minut. Témata studenti volí z dějin literatury a kultury německy mluvících zemí.
- Zápočtový test je třeba splnit opět minimálně na 60 %. Ke zkoušce předkládají písemnou práci (úvahu, popř. výklad) k problematice literatury a kultury německy

mluvících zemí. Při zkoušce prokazují znalost dějin literatury a kultury německy mluvících zemí.

Ve třetím semestru:

- Průběžné úkoly plní studenti analogicky jako v prvním semestru.
- Dvě prezentace, každá v trvání 15 minut, k tématům z dějin Lichtenštejnska a Lucemburska a literárněvědním tématům.
- Studenti přečtou opět minimálně jednu knihu v německém jazyce a budou schopni o knize a jejím autorovi referovat. Podklady dodají studenti písemně.
- Zápočtový test musí student splnit minimálně na 60 %.

Ve čtvrtém semestru:

- Průběžné úkoly plní studenti analogicky jako v předcházejících semestrech.
- Jedna prezentace v trvání 25-30 minut (tematicky vázána na filosofické směry a osobnosti v německy mluvících zemích).
- Zápočtový test splní studenti minimálně na 60 %.
- Zkouška je souborná a zahrnuje veškerý obsah výuky od prvního semestru.³⁾

Etika

Kurz Etika byl původně zpracován zejména pro potřeby studentů kombinované formy výuky Zdravotnického managementu.

Budou-li rozšířena, popř. změněna navrhovaná témata seminárních prací, zařazeny další úkoly a doplňkové texty, lze kurzu využít i pro studenty jiných specializací. Popis kurzu, cíle kurzu a požadavky na udělení zápočtu:

Pochopení významu etiky jako praktické filosofické disciplíny a nahlédnutí rozdílů mezi tím, co jest a tím, co

býti má. Postižení vztahů mezi filosofií, etikou a etikou profese. Studenti se seznámí s konstituováním předmětu etiky, seznámí se s tradičními etickými problémy a diskutovanými problémy v soudobé etice. Vyústěním kurzu je schopnost reflexe a sebereflexe v souvislosti s etickými aspekty výkonu profese ve zdravotnictví. K základním požadavkům na udělení zápočtu patří průběžné studium povinné literatury, využití doprovodných materiálů, které jsou prezentovány v rámci tohoto kurzu, a napsání seminární práce. Seminární práce může mít podobu výkladu, úvahy nebo eseje a musí být odevzdána nejpozději do konce dubna příslušného akademického roku.

Filosofický seminář

Cesta k filosofické reflexi situace člověka v diferentním světě je výsostně individuální, a proto musí výuka filosofie na vysoké škole (a zejména tam, kde není filosofie hlavním, popř. obligatorním předmětem studia) poskytnout poměrně velké spektrum inspirací, ale také – s ohledem na heterogenitu předcházející přípravy – určité množství opor z dějin filosofie a ze soudobé filosofie, zejména pak k problematice lingvistického obratu a změny paradigmatu. Přínos filosofických reflexí podstatných dějství v našem světě a v našem životě se projevuje v rozvoji transversálního rozumu a kultivaci vztahů a komunikace mezi reprezentanty nejrůznějších konfesí i profesí.

V akademickém roce 2002/2003 jsme se studenty diskutovali v rámci filosofického semináře v návaznosti na témata virtuální realita, digitální dimenze života, komunikace prostřednictvím ICT, její klady a úskalí, digitální předěl apod., také o možnosti dát k dispozici ucelený, systematicky uspořádaný materiál do WebCT.

Obsah kursu zahrnuje tato témata:

1. Úvod do filosofie
2. Historický exkurs – historické typy racionality
3. Husserlovo a Heideggerovo východisko
4. Patočkovovo pojetí filosofie jako péče o duši
5. Život v diferentním světě
6. Paradigma komunikace a ICT
7. Základní antropina a „internetová generace“
8. Lingvistický obrat ve filosofii
9. Poznání a sebepoznání prostřednictvím jazyka
10. ICT a kultura komunikace
11. Místo dialogu v komunikaci
12. Rozumění a dorozumění

V akademickém roce 2003/2004 byly zpracovány postřehy studentů, kteří těchto kurzů využívají k podpoře svého studia⁴⁾ a kteří si po počátečním zaškolení na prostředí WebCT velmi dobře zvykli a naučili se jej adekvátně využívat. V úvahách se rovněž objevila postesknutí, že v oboru Management cestovního ruchu je k dispozici zatím málo e-learningových kurzů. Reflexe kurzů a sebereflexe studia vycházely z těchto základních otázek:

- Jaké jsou možnosti a limity využívání WebCT při výuce humanitních předmětů?
- Co v kurzech postrádáte?
- Co na kurzech hodnotíte pozitivně?

Obecně lze říci, že převažují pozitivní ohlasy a studenti se zamýšlejí i nad možnostmi optimalizace využívání WebCT.⁵⁾

Závěr

Lze říci, že využívání WebCT k podpoře výuky přineslo:

- zvýšení atraktivnosti a efektivnosti procesu vzdělávání v uvedených předmětech
- zvýšení motivace (rovněž i možností individualizovaného pracovního tempa)
- nabízí bohatší prostředí (obrazová dokumentace, powerpointové prezentace studentů, výkladové slovníky... vše pohromadě k dispozici)
- vyšší podíl interaktivních činností a komunikace

Doporučení

Při přípravě kurzů považuji za nezbytné, aby byly důkladně propracovány a zdůvodněny cíle a obsahy vzdělávání, aby byla práce s WebCT podporována jako práce, která rozvíjí kompetence studentů i učitelů. Mělo by být samozřejmě zaškolování a proškolení. Objevují se nové možnosti partnerství, týmové práce a komunikace, a ty by neměly být promarněny. Předpokladem přitažlivosti takto koncipovaných kurzů jsou i vypracované autorské studijní texty⁶⁾, dobře zvolené studijní texty renomovaných autorů a v neposlední řadě inovace v návaznosti na zpětnou vazbu, kterou získáváme od účastníků kurzu.

Kurzy v prostředí WebCT vedou ke sdílení a využívání výsledků poznání a organizovaným způsobem propojují e-learning a znalostní management.

Poznámky

1. V provozu je také kurz Překladačství v německém jazyce (PNJ) – úvodní semestr, který jsem připravila

rovněž v průběhu akademického roku 2001/2002. Tento kurz byl prezentován na soutěži e-learning v roce 2003 a získal Cenu Národního centra distančního vzdělávání.

2. Podrobně se touto problematikou zabývám v monografii *Paradigma komunikace a technologie vzdělávání*.
3. K precizování dílčích cílů viz příloha Metodický průvodce.
4. Začleněny byly i poznatky studentů, kteří pobývali na zahraničních stážích a kteří tak mohli průběžně plnit úkoly a pravidelně participovat na komunikaci v rámci studijní skupiny i s učitelem.
5. Výsledky frekvenční analýzy byly shrnuty v příspěvku „Zkušenosti s využíváním WebCT v humanitních předmětech“ předneseném na konferenci Belcom 04 a publikovaném ve sborníku.
6. K výše uvedeným kursům jsem připravila skripta, která po drobných úpravách vyšla již ve druhých vydáních v nakladatelství Gaudeamus Hradec Králové. Jedná se o tyto tituly:
Deutschsprachige Philosophie und Literatur, 1998, 2003.
Filosofický seminář, 1999, 2003.
Úvod do etiky, 1998, 2003.

Literatura

- SEMRÁDOVÁ, Ilona. 2003. *Paradigma komunikace a technologie vzdělávání*. Gaudeamus. Hradec Králové.
- SEMRÁDOVÁ, Ilona. 2004. Zkušenosti s využitím WebCT při výuce humanitních předmětů. In: *Sborník příspěvků konference Belcom '04 E-learning v České a Slovenské republice*. Editor Karel Květoň. ČVUT Praha. s. 214 a násl.

Příloha: Základní cíle kursu

Viz skripta Semrádová, I.: Deutschsprachige Philosophie und Literatur, 1998, s. 3.

Cíle sledují zejména získání znalostí, dovedností, návyků (např. průběžné, systematické zpracovávání úkolů), rozvoj schopnosti koncentrace, pohotovosti, reflexe a

sebereflexe. Postupné plnění cílů posiluje možnost úspěšného zvládnutí výuky v navazujících předmětech (např. v PNJ), úspěšného ukončení studia a kompetentního výkonu profese.

Bodové hodnocení všech typů úkolů: 0–10 bodů.

A. Prezentace	B. Požadavky a kritéria hodnocení prezentací	C. Úkoly studentů ve skupině (aktivizační a zpětnovazebné momenty)
<p>Cíle, aplikace</p> <ul style="list-style-type: none"> • student se naučí vyhledat a zpracovat různé materiály do konzistentní a zajímavé podoby • osvojí si novou slovní zásobu • rozvoj kreativity • naučí se pracovat s technikou, která je v jazykové učebně k dispozici • zvykne si na vystupování před plémem • vytvoří prezentace, z nichž mohou čerpat ostatní studenti, popř. i veřejnost • někteří studenti uplatní získané znalosti a dovednosti při zpracování průvodců a informačních materiálů pro magistráty, kraje i pro cestovní kanceláře (dvoujazyčné bakalářské práce, „monografie“ pro CK – např. Cesty za uměním) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak byla dodržena struktura prezentace: <ul style="list-style-type: none"> • úvod (proč jsem téma zvolil, z čeho jsem čerpal) • osnova sdělení – záchytné body • vlastní sdělení • závěr, shrnutí 2. Zajímavost sdělení 3. Kvalita mluvního projevu (hlasitost, dikce, srozumitelnost ...) 4. Gramatické, stylistické, fonetické chyby 5. Využití audiovizuální techniky; grafická úprava prezentace na folii, popř. PP 6. Doprovodný materiál (fotodokumentace, obrazový materiál, diapositivy, využití zdrojů z internetu, hudební nahrávky, mapy...) 7. Poskytnutí informací o neznámé slovní zásobě a neznámých pojmech 8. Schopnost reagovat bezprostředně na otázky studentů a učitele 9. Sebereflexe výkonu 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Studenti sledují výklad a poznamenávají si podstatné motivy (rozvoj schopnosti koncentrace a dovednosti pořádit si záznam z mluvního projevu) 2. Studenti formulují otázky k přednesenému tématu (posilování zpětnovazebních mechanismů, prohloubení porozumění tématu) 3. Další úkoly variují – studenti předem nevědí, co bude jejich úkolem, který budou v písemné podobě odevzdávat (rozvoj schopnosti pohotové reakce, velmi důležité v PNJ i v profesní praxi). Základní varianty úkolů: <ol style="list-style-type: none"> a) napsat stručně obsah prezentace (německy) b) napsat hodnocení prezentace podle kritérií ze sloupce B (německy, v 1. semestru možno i česky) c) vystihnout pozitivní a negativní prvky v prezentaci d) co byste udělal/a jinak, kdybyste připravoval/a prezentaci k tomuto tématu, a proč

Práce s textem	Typy úkolů	Základní cíle (aplikace)
<p>- využíváno i v PNJ (úkoly 2 – 9)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Četba neznámého odborného textu, vypsání neznámých slovíček, vyhledání českých ekvivalentů (čas 90 minut – 1. polovina 1. semestru) 2. Četba zadaného textu, vyhledání a vypsání neznámých slov, od 2. poloviny 1. semestru bez časového omezení 3. Formulace otázek k textu 4. Vysvětlení neznámých pojmů 5. Napsat, popř. vyprávět obsah textu 6. Napsat shrnutí obsahu kapitoly 7. Překlad části textu 8. Napsat výklad, úvahu, esej k tématu textu, popř. jeho části 9. Napsat úvahu, esej ve volné asociaci k tématu (i v návaznosti na ilustrace kursu) 	<p>Založit osobní slovník, doprovázející studenta po celou dobu studia i při výkonu profese; pochopit nutnost zachycovat instrumentarium slovíčka a různé ekvivalenty i postupně získávat a rozvíjet schopnosti odhadu významu slova v kontextu; rozšiřovat slovní zásobu. Posilovat vytrvalost, systematickosti, schopnost koncentrace. Prohloubit pochopení, porozumění textu. Osvojit si práci s výkladovými slovníky, encyklopediemi, internetem.</p> <p>Převést text do podoby, která odpovídá znalostem, dispozicím a dovednostem studenta – aktivně se zmocni textu. Naučit se vystihnout podstatné prvky obsahu, průběžně vypracovávat přípravu ke zkoušce i ke státní závěrečné zkoušce; kultivovat schopnost stručného vyjadřování v německém jazyce. Kultivace stylistických schopností v českém jazyce.</p> <ul style="list-style-type: none"> • trénink písemného projevu • využití ve fakultativní části zápočtové práce • využití získaných dovedností při psaní klauzurní práce, popř. bakalářské práce • rozvoj kreativity • využití dovedností při psaní klauzurní práce, informačních materiálů CK.

Kontakt

PhDr. Iona Semrádová, CSc.
 Fakulta informatiky a managementu
 Univerzita Hradec Králové
 Víta Nejedlého 573, 500 03 Hradec Králové
ilona.semradova@uhk.cz